

O călătorie în copilărie

De Getta Neumann

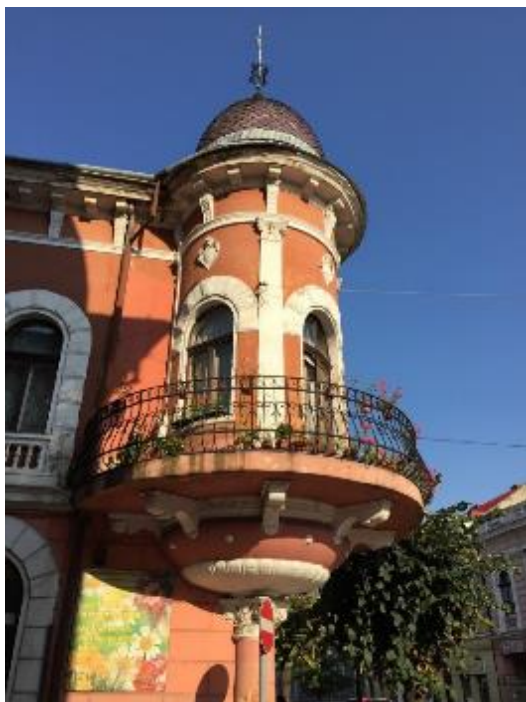
Nu mă așteptam la întâlniri sau trăiri deosebite. Pe traseul excursiei noastre din septembrie în Transilvania și Maramureș, "Memorialul victimelor comunismului" și mănăstirile erau obiectivele de vizitat în Sighet și împrejurimi. Gândul la casa bunicilor mei și la cimitir se strecura, totuși, timid, dar insistent, în planurile mele.

La Sighet s-a născut mama, de acolo a fost deportată împreună cu familia. S-a întors singură. A rămas totuși legată de orașel și de prieteni, printre care Pepi Werner, de care o legau amintirile din tinerețe și de la Auschwitz. În anii '60, am petrecut câteva vacanțe de vară de pomină în familia Werner și am devenit prietenă bună cu Eva, fiica lor. Retrăiam copilăria și adolescența mamei, așa cum le-am cunoscut din povestirile ei. Ne plimbam cu gașca în oraș, făceam baie în râul Iza, mergeam la munte și, o dată, am dormit într-un pod acoperit cu fân, toți laolaltă, ceva de neuitat! Mai am mirosul în nări și gustul libertății, care erau inedite pentru mine, fetița hiper-protejată – părinții mei erau mereu îngrijorați și speriați că mi s-ar putea întâmpla ceva.

Credeam că mă voi regăsi într-un orașel care îmi va părea străin. Eva, de ani de zile în Florida, mi-a spus la telefon: "Caut-o pe Baby Markus, era cu noi în gașcă". Aveam o vagă amintire, parcă o senzație de demult s-ar fi trezit în mine, și vedeam, cu ochii minții, o fată micuță, ageră și vioaie. După vreo 50 de ani, am revăzut-o și nu s-a schimbat. O sfârlează, sclipitoare, bună și generoasă. Din momentul în care ea și Sorin, fiul ei, m-au luat în primire, am pătruns în tunelul timpului și am început călătoria mea în lumea copilăriei, a mea, a mamei mele, într-o lume în care se revarsă lumina celor dispăruți.

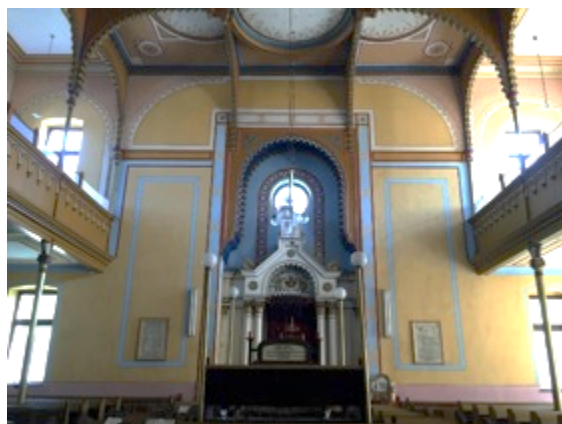
Familia Fuchs locuia pe strada principală, Bogdan Vodă nr. 1, la etaj locuia familia, la parter era magazinul de textile. Casa e ca în basme – toată rotunjită, cu cupolă, ferestre boltite și un bovindou cu un balcon cu feronerie dantelată, stâlpi decorativi – un vis. Zăboveam cu Baby în fața porții închise, când am văzut la colțul străzii o doamnă încărcată cu plase pline. "Cunoașteți cumva pe cineva care stă aici?" "Sigur că da, poftiți!" Și așa, obosită după o

zi de muncă și după cumpărături, femeia a insistat să intrăm și ne-a poftit la ea în locuință, să stăm jos, să servim un pahar de apă. Bunicii mei, unchii mei, mătușile mele, mama au pășit pe aceste trepte, s-au sprijinit pe balustrada din fier forjat, au ridicat ochii spre fresca de pe tavan, au stat pe balcon și au contemplat forfota din stradă.

În birourile comunității – arată ca o locuință cu mobilă veche și macrameuri (nu sunt sigură că erau macrameuri, dar era de parcă ar fi fost) – l-am întâlnit pe Dudi Lieberman, președintele Comunității, care și-a adus aminte că eu am un an mai puțin decât el și că eram în tabără de vară la Cristian sau Borsec în vila Federației. Răsfoiește cu mine registrele etalate pe o masă lungă, până am găsit locul mormântului surorii mamei care a murit în 1935, după ce născuse un băiețel. Înainte de a merge la cimitir, Dudi ne deschide sinagoga, superbă, renovată, în stilul maur tipic pentru construcția

sinagogilor neologe la răscrucea secolelor XIX – XX. Și iar mă întreb: Oare unde au stat bunica și mama și surorile ei? Și bărbății? Dar nu, ei mergeau foarte probabil în Sinagoga Mare Ortodoxă, unde, la 15 mai 1944, au fost înghesuiți împreună cu aproximativ 3000 de persoane, bărbați, femei, copii, înainte de a fi transportați în lagăre de exterminare. În noaptea de 16 spre 17 octombrie, trupele hortyste și germane, înainte de a se retrage, au incendiat Sinagoga care a ars în întregime.

Dudi se grăbește, are treabă, mormăie că nu are timp, dar ne-am și așezat în mașina lui și povestim despre cunoștințe comune în drum spre cimitir.

Pe piatra de mormânt a lui Lilli Fuchs sunt gravate numele celor din familie care nu s-au întors de la Auschwitz: bunicii Eugen și Șarolta Fuchs, fratele mult iubit al mamei, Maurițiu (Moiși) Fuchs, Ottika, băiețelul lui Lilli, și Fuchs Herman. Nu știu cine a fost Herman Fuchs și nu mai am pe cine să întreb. Nu e rațional, dar mă supără și mă doare că memoria lui este redusă la un nume, la o identitate fără conținut.

Pe drumul de întoarcere, văd o femeie cu un pepene verde uriaș. "Ah, un pepene verde! Demult nu am mai mâncat!" Baby dă instrucțiuni: "Dudi,

oprește, te rog, la piață!" Dudi se conformează, noi mergem la piață, în timp ce el așteaptă în mașină. Eu merg cu pași mărunți în urma lui Baby și îmi spun că sunt un caz clar de regresie, că nu mai sunt copil, că este inadmisibil... Pepenele a fost copt și dulce. Ceea ce mi-a adus aminte de tata care savura fructele și, în special, pepenele verde. În dimineața acestei zile extraordinare văzusem în "Casa Memorială Elie Wiesel", într-o vitrină, un album despre Comunitatea din Sighet, deschis la pagina cu o fotografie de la o nuntă. "E tata!", am exclamat. De la mama miresei, Baby îmi face rost de albumul de fotografii de la acea nuntă în Sighet, oficiată de rabinul dr. Ernest Neumann. Pe fața lui se citește încântarea în fața fericirii tinerei perechi, în fața grației miresei.

Am fost în casa bunicilor, în sinagogă, la cimitir, la Casa Elie Wiesel, am fost cu Baby și Sorin și Dudi, am întâlnit femeia cu sacoșele și am fotografiat

albumul de nuntă. În aceeași zi, am schimbat câteva cuvinte cu mama lui Baby, Klara Markus, care a supraviețuit Holocaustului, pentru că s-a terminat gazul în instalația de exterminare. În decembrie va împlini 103 ani. Vorbește blând, surâde, își privește fiica cu dragoste și o roagă să nu-și facă griji din cauza ei.

A doua zi, am pornit, Sorin la volan, Baby, Rela, tovarășa mea de drum din Israel, și cu mine, să vedem celebrele biserici din lemn, patrimoniu UNESCO, din împrejurimi. Am colindat și am admirat, ne-am umplut de frumusețe. Spre seară, după ezitări, – suntem obosiți, am văzut destul - , Sorin a decis scurt pe doi că nu se poate să ratăm ocazia să vedem biserica de la Ieud și am continuat pe un drum cu hârtoape. În anul 1930, satul număra 2.499 de locuitori, din care 285 evrei, aproape 12%. Nu întâmplător vine Ieud din cuvântul idiș *Yud* (evreu). Azi sunt peste 4.300 de persoane, nici un evreu. Am ajuns în momentul când pleca ultima mașină cu turiști. Silueta elegantă a Bisericii din Deal, de la începutul secolului al XVII-lea, se profila pe colină în lumina dulce a amurgului. Jur împrejur țipenie de om, privirea cuprindea îndepărtări, dealuri și văi, așezări.

O măicuță se îndreaptă spre noi, intrăm în vorbă. E de trei luni aici, singură, nu, nu îi e frică, se simte bine, în primăvară vor mai veni 2-3 maici. Înainte a fost la Timișoara, la Mitropolie, la ÎPS Mitropolit Corneanu. Întreb sfios: "L-ați cunoscut poate pe rabinul Neumann?" "Vai de mine, m-am gândit că semănați mult cu fiica rabinului! Ce vă face băiatul?" Și ne-am îmbrățișat, Maica Mihaela și cu mine, și am avut lacrimi în ochi și ne-am amintit.

S-a închis cercul. În două zile am parcurs un veac. Am mers pe urmele familiei mele, am absorbit dragostea semănată de bunici și părinți și mi-am împărtășit emoția cu oameni buni. Sighetu Marmăției nu îmi este străin, ci apropiat, prin cele multe care amintesc de trecerea celor dragi, prin trăirile și prietenii mele.